

Voorstel alternatief venster in de Canon van Nederland *prehistorische grafmonumenten*

In dit document wordt de motie *Zet Oss op de (pre)historische kaart* verder uitgewerkt en gemotiveerd. Het voorstel wordt door de volgende organisaties ondersteund: Rijksmuseum van Oudheden (Leiden), Universiteit Leiden (Faculteit der Archeologie), Provincie Noord-Brabant, Gemeente Uden, Gemeente Wijchen, Stadsarchief Oss, Stichting Archeologie Maasland, Stichting Vorstengraf Oss, werkgroep archeologie Oss.

Waarom prehistorische grafmonumenten als venster?

- Slechts 1 venster gaat over de prehistorie (deel van de geschiedenis zonder geschreven bronnen), terwijl dit een groot deel van de geschiedenis van de mensheid betreft (steentijd, neolithicum, bronstijd, ijzertijd). In de canon wordt relatief erg veel aandacht aan de laatste 500 jaar geschonken, terwijl in het (basis)onderwijs ook steeds meer aandacht uitgaat naar de prehistorie.
- Het algemene beeld van de prehistorie is verspreide bewoning met bijbehorende grafvelden. Grafheuvels zijn nagenoeg de enige zichtbare overblijfselen uit die tijd in het landschap. Ze bestrijken een groot gebied in Nederland en dateren uit een lange periode, namelijk het Neolithicum t/m de Romeinse tijd. Ter vergelijking: de Hunebedden (een bepaald type grafmonument) dateren uit slechts 1 specifieke periode (Neolithicum) en komen slechts in een beperkt deel van Nederland voor (Drenthe en Groningen).

Vorstengraven betreffen graven met bijzonder rijke grafgiften. Er zijn meerdere vorstengraven in Nederland bekend, waarvan 4 in de omgeving van de gemeente Oss: 1) vorstengraf van Oss (gemeente

Oss), 2) vorstengraf bij Paalgraven (gemeente Oss), 3) vorstengraf van de vorst van de Maashorst (gemeente Uden) en 4) het wagengraf van Wijchen (gemeente Wijchen). De vondsten uit deze graven spreken een groot publiek aan. Het is de vraag of de graven daadwerkelijk aan een vorst of vorstin toebehoorden. De grafgraven tonen in ieder geval aan dat de persoon in kwestie hoog in aanzien moet zijn geweest.

Waarom het Vorstengraf van Oss als icoon voor die periode?

- Het vorstengraf van Oss is representatief voor prehistorische grafmonumenten in het algemeen en vorstengraven in het bijzonder.
- Het vorstengraf van Oss, en de aangetroffen vondsten (o.a. urn met zwaard), zijn ter plekke zeer mooi gereconstrueerd. Ook de omringende graven zijn beleefbaar gemaakt.
- Het vorstengraf, en de vondsten die daaruit afkomstig zijn (o.a. een bronzen urn met daarin een kromgesmeed ijzeren zwaard), zijn van nationaal belang. De vondsten behoren tot de topstukken van de collectie van het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden (<https://www.rmo.nl/collectie/topstukken/vorstengraf-i-van-oss/>). Citaat brabantserfgoed.nl: Het is nog altijd een van de meest spraakmakende archeologische vondsten die ooit in Nederland zijn gedaan: het Vorstengraf van Oss.
- Het vorstengraf van Oss ligt niet geïsoleerd maar temidden van verschillende typen grafheuvels. De archeologische monumenten Vorstengraf Oss en De Zevenbergen (Paalgraven) zijn twee gebieden met grafheuvels, urnenvelden en vlakgraven uit de Bronstijd en vroege IJzertijd. De gebieden worden tegenwoordig gescheiden door snelwegen maar vormden waarschijnlijk ooit een groter complex.
- Het vorstengraf van Oss is de grootste grafheuvel van Nederland.
- Het grafheuvelcomplex 'Vorstengraf Oss en Paalgraven' is goed ontsloten voor publiek (o.a. via de fietsroute-app 'Brabant vertelt': NAR | Doden- en Godenlandschap). Er zijn duidelijke informatiepanelen geplaatst en sinds een aantal jaren staat er een uitkijktoren.
- Het betreft een archeologisch goed onderzocht grafheuvelcomplex.
- Het Vorstengraf is als icoon van de prehistorie zowel in de lokale (Osse) als provinciale (Noord-Brabantse) canon opgenomen.
- De graven laten iets zien over de hiërarchie in een samenleving (rangen en standen; rijkere en armere graven) en de contacten ver over de landgrenzen (deel van de vondsten van Oss en Wijchen zijn mogelijk afkomstig uit Midden Europa)
- Er zijn veel wetenschappelijke en publieksgerichte publicaties over het grafheuvelcomplex beschikbaar.

- Er bestaat een grote betrokkenheid rondom dit grafveld en de bijzondere vondsten: de universiteit van Leiden (Faculteit der Archeologie) is sinds lange tijd partner van de gemeente Oss (grote opgravingsgeschiedenis in Oss, ook in dit gebied), De 'Stichting Vorstengraf Oss' organiseert regelmatig excursies naar de vorstengraven van Oss, de inwoners van Oss hebben het vaak over 'ons zwaard' (zeker na de spectaculaire opening van een rotonde met een grote reproductie van het zwaard).
- Inzetbaar voor educatiedoeleinden, o.a.:
 - Er is een leesboek over het vorstengraf van Oss geschreven: Het zwaard, het juk en het meisje (schrijfster: Linda Dielemans). Het boek geeft een mooi inkijkje in het leven in de prehistorie, de bijkomende rituelen en de begrafenissen.
 - Er is een onderwijskist voor groep 5 en 6 van het primaire onderwijs ontwikkeld 'Het Zwaard van Oss, leven in de ijzertijd' (via stadsarchief/Museum Jan Cunen).
 - Een Osse ontwerper heeft voor kinderen een kartonnen bouw pakket van het kromgesmeed zwaard gemaakt.
 - Er is een legofilmje gemaakt over het grafheuvelcomplex (vorstin van de Maashorst; <https://www.youtube.com/channel/UC6FtBypWS2w-pDOW8j3r8iw>).
 - Van het zwaard is op basis van restauratiegegevens een reconstructie gemaakt. Het productieproces is op film vastgelegd (<https://vimeo.com/39440000>).
- Er is grote bereidheid bij de partners om materiaal aan te leveren dat gebruikt kan worden bij het uitwerken van de canon. Daarnaast zijn nog veel meer partners denkbaar, met name uit gebieden met mooi ontsloten grafheuvelcomplexen, bijv. andere gemeenten in Noord-Brabant (Goirle, grafheuvellandschap Rechte Heide; Veldhoven; grafheuvelcomplex Toterfout-Halve Mijl), Veluwe gemeenten (waar momenteel duizenden mogelijke grafheuvels in kaart zijn gebracht), gemeenten op de Utrechtse heuvelrug en ook Drentse gemeenten (ook hier liggen veel grafheuvels). Deze kunnen later, bij toezegging van het venster, nog benaderd worden.

